

Zəlimxan Yaqub – 75

Xalq ruhunun poetik tərcümanı

*Zaman bu kəsiri bitirməliydi,
Vaqifi bu günə gətirməliydi,
Sazla şerimizi öpüsdürməyə
Bir şair Zəlimxan yetirməliydi.*

Xəlil Rza Ulutürk

2025-ci ilin son günlərini yaşayırıq. Bu il həm də onunla əlamətdar oldu ki, poeziya vurğunları, zəlimxansevərlər Xalq şairi Zəlimxan Yaqubun anadan olmasının 75 illik yubileyini təntənə ilə qeyd edir. Yubiley münasibətilə müxtəlif səviyyələrdə tədbirlər, BDU-da elmi konfrans keçirildi.

Zəlimxan Yaqub adı, Zəlimxan Yaqub imzası bu gün təkcə Azərbaycanda deyil, türkün ruhu dolaşan hər yerdə sevilir, onun bənzərsiz poeziya nümunələri könlüllərə yol tapır. Ona bu sevgini qazandıran möhtəşəm poeziyası ilə yanaşı, həm də bənzərsiz və təkrarsız nitq qabiliyyəti, fenomenal yaddaşı olub. Təsədüfi deyildir ki, “Zəlimxan yeganə şairdir ki, Azərbaycanda heç bir təbliğata ehtiyacı yoxdur”, – deyən istiqlal şairimiz Xəlil Rza hələ ötən əsrin 80-ci illərinin əvvəllərində onu sadəcə şair yox, poeziya hökmdarı adlandırır və deyirdi: “Mən Zəlimxanı şeirimizin, poeziyamızın, Azərbaycan xalqının başqalığı hesab edirəm”.

AMEA-nın müxbir üzvü, görkəmli filosof Səlahəddin Xəlilov Zəlimxan yaradıcılığını “şeyirlə yazılmış poeziya tarixi” adlandırır və deyir: “Bu gün çox az adam tapıla bilər ki, milli tarixi mənin çağdaş müstəviyə gətirilməsi sahəsində Zəlimxanla müqayisə oluna bilsin”. Tanınmış media qurucusu, Əməkdar jurnalist Əflatun Amaşov isə bu böyük söz ustasını belə dəyərləndirib: “Zəlimxan Yaqub müasir Azərbaycan poeziyasında sütündür. O, ayrıca mənəvi dəyərdir. O dəyər özünü ayrıca dünyadır”.

Xalqımız üçün özü də mənəvi dəyər olan Zəlimxan Yaqubun yaradıcılığının ana xəttini də əsasən zaman-zaman ədəbiyyatın əbədi mövzusu olan mənəvi saflıq, təmizlik, daxili gözəllik, Vətənə məhəbbət, torpağa bağlılıq təşkil edir. Xalq yazıçısı İsa Muğanna təsədüfən demirdi ki, “Zəlimxan Yaqub ən kamil insanın ürəyini, vicdanını, təfəkkürünü təmsil edən SƏS-ÜNDÜR. Göylərdən gəlib, yerdə ən kamili də kamilləşdirməyə qabil olan ustaddır. Zəlimxan Yaqub Azərbaycana töhfə göndərilmiş Uca insandır.

Zəlimxan Yaqub Nəsiminin, Füzulinin, Alının, Ələsgərin varisidir, həm də adi, sadə varis yox, elə bir varisdir ki, onun yaratdığı vərsə sələflərinin vərsəsi qədər təkrarolunmazdır. Ədəbiyyətdən gələn səs, yer üzünün əbədi səsidir”. Dünyanın çirkabını şair sözünün təmizləyəcəyinə inanan Z. Yaqub insanları ülvə hisslərlə, təmiz adla yaşamağa, kindən, küdurətdən uzaq olmağa, mənəvi paklığa çağırır və deyirdi:

*Mən dünyanı durultmağa can atdım,
Dünya məni bulandıra bilmədi.*

Şair inanır və oxucusunu da inandırır ki, bu qoca dünyada öz əməllərinlə açdığın iz həmişə səndən nişan verəcək. Əgər qəl-

bini təmiz bir ada versən, xeyirxah əməllərlə yaşasan, unudulmayacaqsan, hər zaman hörmətlə xatırlanacaqsan. Buna görə də Tanrıdan yalnız təmizlik və təmiz ad istəməyi tövsiyə edirdi:

*Təmizlik içində Allahlıq yaşar,
Tanrıdan istəsən, təmiz ad istə.*

Daim kindən, küdurətdən, qeybətdən, dediqodudan uzaq idi. Hətta şeirlərinin birində özünün də dedi ki, ona kinlə, küdurətlə daş atanlara da öz sevgisiylə cavab verir, atılan daşı, nifrəti ayağının altına qoyub, sevgisini hər şeydən baş eləyirdi.

Gülü tikənsiz, tikani ziyaşsız, yalanı ayaqsız, həyatı boyaqsız, ürəyi kədərsiz, sevinci qədərsiz, zamanı silahsız, insanı günahsız, dünyanı azarsız, torpağı məzərsiz görmək istəyən Zəlimxan Yaqub insanları qeybətdən, paxıllıqdan uzaq olmağa, kin-küdurətdən, nifrətdən qaçmağa, sevgidən, sevincdən, toydan danışmağa, haram tanımayan əl, yalan danışmayan dil saxlamağa çağırır hər zaman:

*Hər könül mülkündən bir sərvət gətir,
Ruzu, qismət gətir, hərəkət gətir.
Yerdən genişlik al, göydən uralıq,
Dinəndə, dilinə tərəvət gətir,
Amandı, dilinə qeybət gətirmə.*

Yalanların, qeybətlərin, dediqoduların adamları boğduğunu, Haqqı dananları, xır dalananları, insanın qanını qaraldıb, səbrini daraldanları və çöllərdə gördüyü tülküləri indi şəhərin içində görəndə isə bir anlıq təəssüf hissi yaşayır və yazırdı. Yerini göyü, dağın dağı, daşın daşı sevdidi, cəmənlərin torpağa xalı çəkdiyi, hər gün sevənlərin doğulduğu dünyada insanları bir-birlərini sevməyə, günahsız gəldiyimiz qoca dünyadan günahkar kimi köçməməyə çağırır:

*Ömür göz qırpmı, fürsət azdısa,
Könül son nəfəsdə sinən sazıdsə,
Ucub əlimizdən gedən yazdısa,
Biz niyə sevməyək bir-birimizi.*

Hər kəlməsi bir ağsaqqal öyüd-nəsihəti, hər şeiri hikmət boğçası olan şairin istəyi və tövsiyəsi nə idi: qanqalların içində çiçək ömrü, iblislərin içində mələk ömrü yaşamaq, məkrin odu içində də hiylədən uzaq olmaq,

dedi-qodu içində dili təmiz saxlamaq, tamah hərislərinin toruna düşməmək, huşsuzların içində iti yaddaş, “başsızların içində” salamat baş saxlamaq!

Özündənrazıları, başqalarını bəyən-məyənələri, ağsaqqala, ağbirçəyə hörmət qoymayanları, təkəbbürü özündən qabaqda gedənləri qınayır və belələrinə “adamların arasında sıyrılmış taxta” hesab edirdi.

İnsanları daim ucada görmək istəyir, insan ömrünün qocalığını da bir uralıq sayır və deyirdi ki, əgər qocalıq Allahın verdiyi ömür payına bağlıdırsa, uralığı insan görək zərrə-zərrə, damla-damla hər kəsin özü qazansın. Şairin arzuladığı qocalığa – uralığa çatmaq üçün isə görək Vətəndən, torpaqdan, eldən-obadan güc alasan, “hər əsən küləklə yarışmayasan, alçaq əməllərlə barışmaya-san”.

İnsanları gədələrdən uzaq olub, gədələrin qədrini bilməyə, ağsaqqal öyüd-nəsihətinə qulaq asmağa çağırır, “dədələrdən dünya istəsən verər, amma gədələrdən borc eyləmə”, – deyirdi. Çünki:

*Kim gədədi, gədəsindən danışar,
Kim dədədi, dədəsindən danışar.
Nə dünəni, nə sabahı görməyən
Öz vaxtından, vədəsindən danışar.*

İnsanları Haqdan gələn səslərə qulaq verib, “saflıqdan özünə maya” tutmağa, Allah deyən kəslərə qucaq açmağa, dinsizlərin nifrətindən, qəzəbindən, kinindən, dünyanın iblisindən, şeytanından, cinindən uzaq durmağa, çeşmə kimi duru olmağa, varlığını, hissini, duyğusunu tozdan-dumandan qorumağa, şaxta vurmuş barmaqları, buza dönmüş otaqları qızdırmağa çağırır həmişə.

Yaxşılığın, yaxşıların dünyada əvəzinin olmadığı qənaətinəydə və bu inamla yaşayırdı ki, dünyada yaxşılar çoxdursa, deməli, bu dünyanın axırı deyil hələ. Elin yaddaşına köçə bilməyənlər, görək eldən yox, özündən küssün, deyirdi. Çünki dünyada hər kəs öz əməllərinin bəhrəsini görür:

*Nəyi səpirsənsə, o verəcək dən,
Qanqalın yerində qanqaldır bitən.
Bu qoca dünyada heç görmədim mən,
Təhqirlər yağdıran təriflər də.*

Təəssüf ki, bu gün Zəlimxan Yaqub aramızda deyil. O, cəmi 66 il yaşadı. Sevənlərinin hamısı onun belə az yaşamasına təəssüflənir. Axı, o, daha çox yaşaya bilərdi. Ancaq onun yoxluğu sadəcə cismani yoxluqdur. O, milyonların qəlbindədir. Dünyasını dəyişməsindən keçən bu 10 ildə həm də onun şahidi olduq ki, şair bu qənaətə gəlməkdə nə qədər haqlıymış:

*El yadda saxlamaz evdən gedəni,
İnsan əzizlərər eldən gedəndə.*

Şeirlərinin birində özünün də dedi ki, o, sözünü zamana deməyə gəlmişdi, dedi də. Xalq ruhunun poetik tərcümanı mərtəbəsinə yüksəldi.

Musa NƏBİOĞLU,
Əməkdar mədəniyyət işçisi